U borbama na Sremskom frontu

Oslobođenjem Srbije (sem manjeg zapadnog dijela) i Beograda, i daljim prodorom 1. proleterskog i 12. korpusa NOVJ i jedinica Crvene armije na zapad, vojno-politička situacija u Jugoslaviji se iz osnova izmjenila. Odmah poslije oslobođenja grada, u Beograd je stiglo najviše državno, političko i vojno rukovodstvo Jugoslavije i Srbije. Dalji rad na političkoj, privrednoj i vojnoj konsolidaciji svih činilaca narodnooslobodilačke borbe, odvijao se pod daleko povoljnijim uslovima, sve radi objedinjavanja napora za konačno oslobođenje zemlje. Stvorena je velika i definitivno oslobođena teritorija u pozadini fronta i uslovi za popunu Narodnooslobodilačke vojske novim kontigentima boraca i materijalno-tehničkim sredstvima. Narodnooslobodilačka vojska narasla je za još 300.000 boraca. U cijeloj zemlji sve se odvijalo u znaku pobjede. Znatno je porastao međunarodni ugled Jugoslavije.

Na drugoj strani saveznici - SSSR, SAD i Velika Britanija, na Konferenciji u Kvebeku septembra 1944, odlučili su da energično nastave ofanzivu protiv Njemačke. Na Moskovskoj konferenciji u oktobru 1944. bilo je planom predviđeno da Crvena armija oslobodi Mađarsku, a potom da nastupa ka Berlinu, a zapadni saveznici da pređu Rajnu i prodiru u susret Crvenoj armiji. Time je sudbina velikog Njemačkog Rajha bila zapečaćena. Trebalo je samo realizovati zajednički plan.[832]

U takvoj situaciji, da bi obezbjedili što povoljnije uslove armijskoj grupi »E«, koja se iz Grčke povlačila preko Kosova, Sandžaka i Crne Gore prema Višegradu i Sarajevu, i dalje, dolinama rijeka Drine, Bosne i Vrbasa na sjever, Nijemci su pravovremeno organizovali Sremski front, kojem su cijelo vrijeme pridavali izuzetno veliki značaj.

Komanda *Jugoistoka,* kao najstarija komanda na Balkanu, naredila je da se još u drugoj polovini septembra 1944. otpočne sa izgradnjom niza utvrđenih odbrambenih položaja, koji su povezivali Dunav i Savu, odnosno Bosut, na dubini oko 100 kilometara od Rume do Vinkovaca.

[832] Tada je Njemačka imala ukupno 282 divizije, 21 brigadu i sedam samostalnih pukova, od kojih 19 divizija, 9 brigada i 6 pukova u Jugoslaviji, koje su zajedno sa kvislinškim snagama pružale vrlo žilav otpor. Prema Nijemcima su bile usmjerene jedinice Crvene armije sastava: 488 streljačkih i motorizovanih divizija, 36 tenkovskih i oklopnih korpusa, 29 tenkovskih i motorizovanih brigada, 94 artiljerijske i minobacačke divizije i 40 artiljerijskih i motomehanizovanih brigada; u Italiji 23 američke i britanske divizije, a na zapadnom frontu 72 američke, britanske i francuske divizije. Na jugoslovenskom frontu bilo je angažovano 59 divizija NOVJ. Nijemci su raspolagali sa 3.193 aviona, dok je savezn ička avijacija bila daleko nadmoćnija. *Vojna enciklopedija,* I izdanje, Beograd, t. 9, str. 519.

Ove linije odbrane su šifrovano nazvane: »Braon«, »Zelena«, »Žuta«, »Crna«, »Crvena«, »Nibeluška« i, ponovo, kao posljednja »Zelena«.

Po naređenju komande njemačke 2. oklopne armije, radovi su otpočeli 23. septembra 1944. Za izvršenje toga zadatka formirana je na brzinu divizija »Bether«, koja je prvo počela izgradnju odbrambene linije »Braon«, na liniji Boljevci - Surčin - Batajnica.

Prvi jači odbrambeni položaj na *zelenoj liniji* protezao se od Jarka, potok Kudoš - Ruma, potok Jelence - Irig - Vrdnik.

Žuta linija protezala se od Sremske Mitrovice, preko Velikih Radinaca na Bešenovo, Jarak i dalje prema Sremskoj Kamenici, sa težištem u rejonu Sremske Mitrovice.

Crna linija protezala se od Laćarka, Manđeloškim potokom, i dalje, ispred Calme, Divoša, Đipše, Neština prema Dunavu.

Crvena linija protezala se naporedo iza *crne,* od Martinaca preko Erdevika i Ljube do Iloka. To je bila prva odbrambena linija koja je povezivala Dunav i Savu sa donjim tokom r. Drine. Na tim položajima, s težištem kod Erdevika, koji su bili od izuzetnog značaja, Nijemci su zadržali jedinice 12. korpusa, u borbama koje su bez prekida trajale od 20. oktobra do 10. novembra 1944.

Nibeluška linija, odnosno položaji protezali su se od Bosuta do Dunava i to u dva odbrambena položaja: prvi od Adaševaca preko Sida do Mohova, a drugi na liniji Batrovci - Uinci - Tovarnik - Lovaš - Opatovac, na kojima su Nijemci planirali pružiti najjači otpor.

Zelena linija protezala se od Otoke, na Orolik, preko Beraka do Sotina. To je bila sedma po redu utvrđena njemačka linija na Sremskom frontu. Rejoni sela Vrbanja, Drenovci i Račinovci utvrđeni su kao samostalna uporišta za zaštitu željezničke pruge Brčko - Vinkovci.

Glavne snage i sredstva grupisali su u odbrambenoj zoni Brčko - Ilok - Vinkovci, u kojoj su organizovali dva pojasa odbrane sa prednjim krajem prvog pojasa na liniji s. Sotin - s. Grabovo - s. Berak - s. Orolik - s. Opovo, oslanjajući se na prirodne prepreke, rijeke Dunav, Bosut i Savu. Na glavnim pravcima i oko većih mjesta i naselja, ispred svake linije odbrane izgradili su po nekoliko linija rovova koje su povezali saobraćajnicama, protutenkovskim rovovima i drveno-zemljanim bunkerima, a ispred njih postavili protivtenkovska i protivpešađijska minska polja. To je predstavljalo vrlo značajan elemenat cjelokupnog sistema njihove odbrane. Nijemci su se u odbrambenim borbama u Sremu do maksimuma koristili svojim bogato stečenim iskustvima iz mnogobrojnih borbi na ravničastom terenu u toku drugog svjetskog rata. Teže prolazno zemljište u rejonu Bosutskih šuma, kontrolisali su slabijim snagama, uz jednovremeno postavljanje protivpješadijskih minskih polja i uz dobru kontrolu tih pravaca.

Protivpješadijske mine postavljali su na stabljike kukuruza, nisko drveće i druga pogodna mjesta, koja su vrlo vješto maskirali i povezivali električnim kablom, od kojih je, pošto su bile aktivirane, stradao velik broj naših boraca. Najugroženije sektore branili su i ubacivanjem brzopokretnih jedinica iz rezerve, pojačavali odbranu ili vršili protivnapade i uporno branili svaki djelić fronta. Sve je to pretvoreno u jedinstven vatreni sistem i omogućavalo međusobno sadejstvo njemačkih jedinica po frontu i dubini, a jedinicama NOVJ otežavalo proboj Sremskog fronta.

Poslije 33 dana provedena u oslobođenom Beogradu, 3. krajiška proleterska brigada 24. novembra oko 6 časova, napustila je Beograd i krenula na Sremski front. Beogradske ulice kroz koje je prolazila bile su okićene zastavama, a Beograđani su njene borce, kao i borce ostalih brigada 1. proleterske i 5. krajiške divizije obasipali cvijećem i uručivali im razne poklone. Tako je bilo kad je Brigada prolazila i kroz ostala mjesta: Pazovu, Indiju, Sremske Karlovce i dr.

Tada je u koloni Brigade bilo 438 mladih boraca Beograđana, koji su pošli na front da zajedno sa svojim drugovima starim borcima iz borbi širom Jugoslavije, daju svoj doprinos za konačno oslobođenje zemlje. Nakon trodnevnog i napornog marša preko Pazove i Sremskih Karlovaca, gdje se odmarala, krajem 26. novembra stigla je u rejon s. Susek - Grabovo na desnoj obali Dunava, na sjevernim padinama Fruške Gore.[833]

Do tada su jedinice 6. proleterske i 21. divizije 1. proleterskog korpusa, 12. korpusa NOVJ i 19. streljačka divizija Crvene armije s jedinicama ojačanja odbacile neprijatelja i zauzele njegove četiri odbrambene linije. Na liniji Ilok - Erdevik - s. Martinci zadržane su dobro organizovanom i upornom odbranom jedinica ojačane njemačke 118. lovačke divizije. Pokušaj 6. proleterske, 21. i 11. divizije, koja je ušla u sastav 1. korpusa da 10. i 11. novembra 1944. probiju tu liniju nije uspio, radi čega su naše jedinice morale preći u odbranu.

U međuvremenu su 11. novembra 16. i 36. divizija 12. korpusa NOVJ prebačene na lijevu obalu Dunava, u rejon Bačke, i dobile su nove zadatke, a nešto kasnije i 19. divizija Crvene armije.

Na Sremskom frontu odbranu je 12. novembra 1944. preuzeo Štab novoformirane njemačke korpusne grupe »Kibler«, nazvan po njenom komandantu general-lajtnantu Jozefu Kibleru, koja je u svom sastavu, u to vrijeme, imala: 1. brdsku diviziju na frontu od Zvornika do ušća Drine u Savu, 118. lovačku diviziju na frontu u Sremu i diviziju »Štefan« na frontu od Vukovara do Donjeg Miholjca.[834]

Noću 27/28. novembra, jedinice 1. proleterske divizije smjenile su 6. proletersku diviziju 1. proleterskog korpusa i posjele prvu borbenu liniju: 13. proleterska brigada posjela je položaje na odsjeku s. Neštin

[833] A VII, k. 714, br. reg. 20/1-1.

[834] U sastavu njemačke 1 18. lovačke divizije, tada su se nalazile brojne njemačke jedinice raznog sastava i jačine, koje su se poslije borbi za Beograd, sa znatnim gubicima, povukle u Srem ili su se do pada Beograda nalazile u Sremu. Među njima, bile su dosta brojne i jake jedinice 264. divizije, dijelovi divizije »Brandenburg«, zatim grenadirski puk »Tvrđava Beograd«, 5. i 8. policijski puk i niz drugih jedinica rodova i službi bataljonskog i četnog sastava, i više od šest artiljerijskih diviziona. U njenom sastavu bili su i 2. bataljon 1. policijskog dobrovoljačkog puka »Hrvatska«, 1. bataljon domobranskog 8. lovačkog puka i domobranski 7. artiljerijski divizion. Sve te jedinice razvrstao je Štab 118. divizije u pet borbenih grupa i u opštu rezervu divizije. Grupe su dobile nazive po prezimenu njihovih komandanata. Iako su bile heterogenog sastava i na brzinu formirane, one su pod jedinstvenom komandom efikasno upotrebljavane i svoje zadatke striktno i bez pogovora izvršavale. U 118. diviziji je bilo ukupno oko 20.000 vojnika, oko 200 topova i minobacača i 40-50 tenkova i samohodnih oruđa. Za vrijeme borbi na sotinskom mostobranu, deo jedinica iz sastava 118. divizije prebačen je u Baranju i ubačen u borbu protiv jedinica NOVJ i jedinica Crvene armije. Zbornik, tom 12, knj. 4, dok. 182. Izvještaj korpusne grupe »Kibler« o dejstvima grupe u vremenu od 12. 11. do 12. 12. 1944.

Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac i Milovan Dželebdžić, *Sremski front 1944-1945,* ilustrovana hronika, Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1979, str. 65, 66, 67.

- s. Vizići a lijevo od nje 8. crnogorska brigada, uključno s. Vizić - s. Bingula. Drugu borbenu liniju posjele su 3. krajiška proleterska brigada, na odsjeku s. Susek - k. 144, a Italijanska brigada s. Lug - s. Sviloš. Artiljerijski divizion bio je raspoređen na vatrene položaje u rejonu s. Susek - s. Lug. U opštoj rezervi nalazila se 1. proleterska brigada u rejonu s. Banoštora.

Zadatak svih jedinica bio je da se što temeljitije pripreme za predstojeća dejstva: da nastave sa uređenjem položaja, uspostave što bolju neposrednu i telefonsku vezu, organizuju izviđanje i prikupljanje podataka o rasporedu, jačini i sastavu neprijatelja i ubacuju izviđačke grupe u pozadinu neprijatelja, te obavezno uhvate i dovedu po jednog neprijateljevog vojnika kao »živi jezik«.[835]

Na desnom krilu 3. krajiške proleterske brigade nalazio se 2. bataljon, a lijevo od njega 1. i 3. bataljon, dok su 4. i 5. bataljon posjeli drugu borbenu liniju i nalazili se u rezervi Štaba Brigade. Inžinjerijske jedinice u toku noći bile su angažovane na raščišćavanju minskih polja i prepreka u međuprostoru između naših i neprijateljevih položaja. Za otkrivanje mina bili su pozajmljeni minodektori od najbliže jedinice Crvene armije. Pomanjkanje pionirskog alata nadoknađeno je alatom uzetim od meštana okolnih sela.

*

Poslije pobjede nad Nijemcima u petodnevnim borbama za Beograd i jednomjesečnog odmora (»zatišja«), u boraca Brigade vladalo je izvanredno borbeno raspoloženje i optimizam. Tada se u stroju četa nalazilo svega oko 8-10 boraca, koji su stajali u stroju Brigade prilikom njenog formiranja avgusta 1942. u s. Kamenica kod Drvara. Ogromna većina njih je do tada izginula u borbama širom Bosne, Dalmacije, Crne Gore i Srbije, a jedan dio je prekomandovan za rukovodioce i popunu drugih jedinica.

Borci nisu pretpostavljali da će u ravnicama Srema voditi vrlo žestoke i krvave borbe još punih pet mjeseci. Ovoga puta komande, štabovi i kompletne jedinice 1. proleterskog korpusa po prvi put u toku NOR-a susreli su se za savremenom i dobro organizovanom njemačkom odbranom u ravnici, kojoj su išli u prilog kišno vrijeme i raskvašena sremska polja.

Iz osnova je promjenjen način borbe i operativno-taktička upotreba jedinica. Sa partizanskog načina dejstva, gdje je manevar jedinica dolazio do punog izražaja i obezbjeđivao uspjeh, trebalo je preći na frontalna dejstva i savremen način ratovanja, u kome ratna tehnika ima vrlo značajnu ulogu. Bili su to vrlo složeni uslovi borbe i za stare i iskusne borce i komandni kadar, a kamoli za desetine i stotine novih i neiskusnih boraca, kojima su to bila prva borbena iskustva, a za neke i prvo vatreno krštenje.

Svi ti problemi dobrim dijelom su ublaženi jer su poslije oslobođenja Beograda i primanja sovjetskog naoružanja, organizovani kratki

[835] A VII, k. 714, br. reg. 22/1-1. Naređenje Štaba 1. proleterske divizije, pov. br. 545 od 28. novembra 1944.

kursevi za starješine i specijaliste rodova vojske, a sa mladim borcima izvođena je vrlo intenzivna obuka u upoznavanju i rukovanju ličnim naoružanjem. Međutim, i pored svih preduzetih mjera, to nije bilo dovoljno za vođenje rata u savremenim uslovirna na Sremskom frontu. Starješine su to pravovremeno uočavale i svakodnevno preduzimale odgovarajuće mjere, da bi se taj problem što više ublažio. Naročita pažnja posvećena je sadejstvu jedinica rodova i službi u organizaciji cjelokupnog sistema vatre, bilo u napadu ili u odbrani.

Na drugoj, pak, strani, Nijemcima se pružila prilika da Sremski front pojačaju snagama koje su se povlačile desnom obalom Drine i postepeno prebacivale na lijevu obalu Save, za pojačanje Sremskog fronta.

Stab 1. proleterskog korpusa je 1. decembra 1944. izdao zapovijest za proboj neprijateljeve odbrane s prednjim krajem na liniji Ilok - Erdevik - Martinci. Planom napada bilo je predviđeno da 1. korpus, u sadejstvu sa jedinicama Crvene armije, poslije proboja fronta izbije na liniju Osijek - Vinkovci - Samac. Do tada su jedinice 3. ukrajinskog fronta i jedinice pod komandom Glavnog štaba Vojvodine izvele uspješna dejstva na budimpeštanskom pravcu, oslobodile Baranju i izbile na širokom frontu na lijevu obalu Drave.

Izbijanjem 1. proleterskog korpusa na liniju Osijek - Vinkovci - Samac, stvorili bi se povoljni uslovi da 6. i 10. korpus, osloncem na slavonske planine, dejstvuju iz pozadine neprijatelja u istočnoj Slavoniji i Podravini i sadejstvuju 1. proleterskom korpusu.[836]

Zadatak 1. proleterske divizije bio je, uz sadejstvo sa 59. strategijskom divizijom Crvene armije, đa razbije odbranu neprijatelja u zoni nastupanja; desno r. Dunav, a lijevo s. Vizić - Šid, zauzme Sid i Tovarnik, a zatim da prodire prema Vinkovcima. Desno na pravcu Neštin - Ilok - Sotin, uz samu desnu obalu Dunava, napadala je 52. divizija Crvene armije, a lijevo opštim pravcem Bingula - Šid, 11. krajiška divizija, podržana sa tri puka artiljerije.[837]

Ispred 1. proleterske divizije nalazila se glavnina njemačke 264. divizije, 118. divizija, dva puka domobrana i dva bataljona ustaša.[838]

Treća krajiška proleterska brigada izvršila je napad grebenom Fruške gore opštim pravcem Vizić - tt 279 - Liske (tt 294) - tt 200 - Tovarnik. Desno od 3. krajiške brigade opštim pravcem Molovin (k. 174) - sjeverna ivica Tovarnika, 13. proleterska, a lijevo opštim pravcem Matova šuma - s. Ljuba, 8. crnogorska i Italijanska brigada.

Napad je podržavala artiljerijska brigada sa vatrenih položaja iz rejona Jabučje - Vizići - Đipša - Velika Kratina, i teški haubički divizion sa vatrenih položaja iz rejona Bingula - Lice. Pored toga napad lijevokrilne kolone podržavao je specijalni bataljon Crvene armije, sastava 8 oruđa 76 mm, 8 oruđa 45 mm, 3 minobacača 120 mm i 11 minobacača 82 mm, sa vatrenih položaja iz rejona Bingula - Lice. Početak artiljerijske pripreme predviđen je bio za 8 časova, a opšti napad u 10 časova

[836] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 99. Zapovjest Štaba 1. proleterskog korpusa za proboj neprijateljske odbrane u Sremu.
[837] Zbornik, tom 1, knj. 10, br. dok. 99. Zapovjest Štaba 1. proleterskog korpusa.
[838] A VII, k. 714. br. reg. 2/1-1.

Mitraljesko odeljenje 3. bataljona na vatrenom položaju početkom decembra 1944. na Fritškoj Gori

3. decembra 1944, s tim što je do tada trebalo uništiti otkrivene vatrene ciljeve, otporne tačke i živu silu u prednjoj liniji neprijateljevih rovova.

U opštoj rezervi nalazila se 1. proleterska brigada, koja se kretala opštim pravcem Bonoštar - Susek - Neštin - Vizić, spremna da proširi uspjeh prvog ešelona. Zapovješću Štaba 1. proleterske divizije određena su i komandna mjesta štabova brigade, organizacije veze, borbeni znaci za četiri dana i sva druga pitanja neophodna za uspjeh borbe. Glavni sanitetski divizijski centar nalazio se u s. Prištinec, a isturena hirurška ekipa u s. Đipša.[839]

Artiljerijska priprema tekla je tačno po predviđenom planu, a 3. decembra, u 10. časova, na frontu od 3 kilometra jedinice 1. proleterskog korpusa, 11 brigada sa oko 15.000 boraca, izvršile su silovit juriš na utvrđenu i najjače branjenu *crvenu liniju* neprijatelja, branjenu od ojačanih dijelova Njemačke 118. divizije koja je tada imala preko 20.000 vojnika i 200 artiljerijskih oruđa, opasanih bunkerima, rovovima, saobraćajnicama, minskim poljima i bodljikavom žicom u nekoliko redova. Paklena vatra iz automatskog oružja, eksplozije nagaznih i odskočnih mina, artiljerijskih granata i ručnih bombi, pretvorile su se u pravi pakao.

[839] A VII, k. 714, br. reg. 22/1-1. Zapovjest Štaba 1. proleterske divizije.

U prvom ešelonu 3. krajiške brigade napadali su 4. i 2. bataljon, a u drugom ešelonu 5. bataljon, dok su se 1. i 3. bataljon nalazili u opštoj rezervi Štaba Brigade i nastupali za prvim ešelonom grebenom Fruške gore. Oruđa Pratećeg bataljona raspoređena su za podršku prvog ešelona sa vatrenih položaja koji su se nalazili između s. Vizića i s. Jabučje.[840]

I pored temeljitih priprema, velikog raspoloženja boraca i jednovremenog napada na cijelom frontu, prvog dana jedinice 1. proleterske divizije nisu uspjele da probiju odbranu neprijatelja. Cijelog dana, 3. decembra, vođene su vrlo žestoke borbe. Neprijatelj se uporno branio i poslije svakog juriša naših bataljona preduzimao vrlo energične protivnapade i, uspio je zadržati prvobitne položaje.

U kritičnom momentu na spoju između 4. i 2. bataljona, uveden je u borbu 3. bataljon pod komandom Mile Bulajića. On je u prvom jurišu probio prvu liniju rovova i napravio brešu u njemačkoj odbrani na glavnom položaju i prodirao dalje. Cim je to uočio, komandant 2. bataljona Đuran Kovačević, iskoristio je tu priliku i samonicijativno rokirao 2. bataljon udesno i uveo ga u brešu na lijevo krilo 3. bataljona, proširio je i razvio uspjeh u dubinu, s tim što se 2. bataljon rokirao lijevo prema spoju sa 8. crnogorskom brigadom. Nastalu brešu na pravcu 3. bataljona proširili su 5. i 1. bataljon, probili glavni položaj Nijemaca i razvili uspjeh u dubinu.

Goneći neprijatelja, 2. bataljon je izbio na rezervne položaje Nijemaca, potrgao njemačke telefonske veze i uništavao Nijemce i njihova sredstva veze na rezervnim položajima. Zaustavljen je na ivici šume, istočno od Tovarnika, na dubini od 4 do 5 kilometara snažnom vatrom neprijatelja, s tim što je privremeno izgubio vezu sa Štabom 3. krajiške brigade.

Pošto je 3. krajiška proleterska brigada probila odbranu Nijemaca na *crvenoj liniji* povukla je i susjedne brigade; 13. proletersku brigadu, koja je nastupala desno od nje, i 8. crnogorsku, koja je nastupala lijevo. Paralelno sa nastupanjem 3. krajiške, Nijemci su odstupali i ispred 13. proleterske i 8. crnogorske brigade.

Uspjeh 8. krajiške proleterske brigade u proboju njemačke odbrane bio je od presudnog značaja za dalji tok borbi na Sremskom frontu.

U 2 časa 4. decembra napad je obnovljen. U borbu su ubačeni i bataljoni iz drugog ešelona i rezerve. Neprijatelj je i ovoga puta pružio vrlo snažan otpor, ali bez uspjeha. U ranim časovima 4. decembra odbrana neprijatelja slomljena je na cijelom frontu, a zatim je nastavljeno gonjenje u pravcu Tovarnika. U ranim časovima 5. decembra 1944. bataljoni su izbili na istočnu ivicu Tovarnika i u toku dana vodili žestoke borbe. I jedinice 13. proleterske brigade probile su odbranu neprijatelja, prešle preko puta Tovarnik - Vukovar i napadale na Tovarnik sa sjeverne strane. Osma crnogorska i Italijanska brigada izbile su na liniju Privina glava - Berkasovo i naišle na jak otpor neprijatelja.

Borbe su nastavljene nesmanjenom žestinom 6. decembra 1944. Svi pokušaji 3. krajiške i susjednih brigada da uz nekoliko uzastopnih juriša

[840] A VII, k. 714, br. reg. 24/4-1. Zapovjest Štaba 3. proleterske brigade.

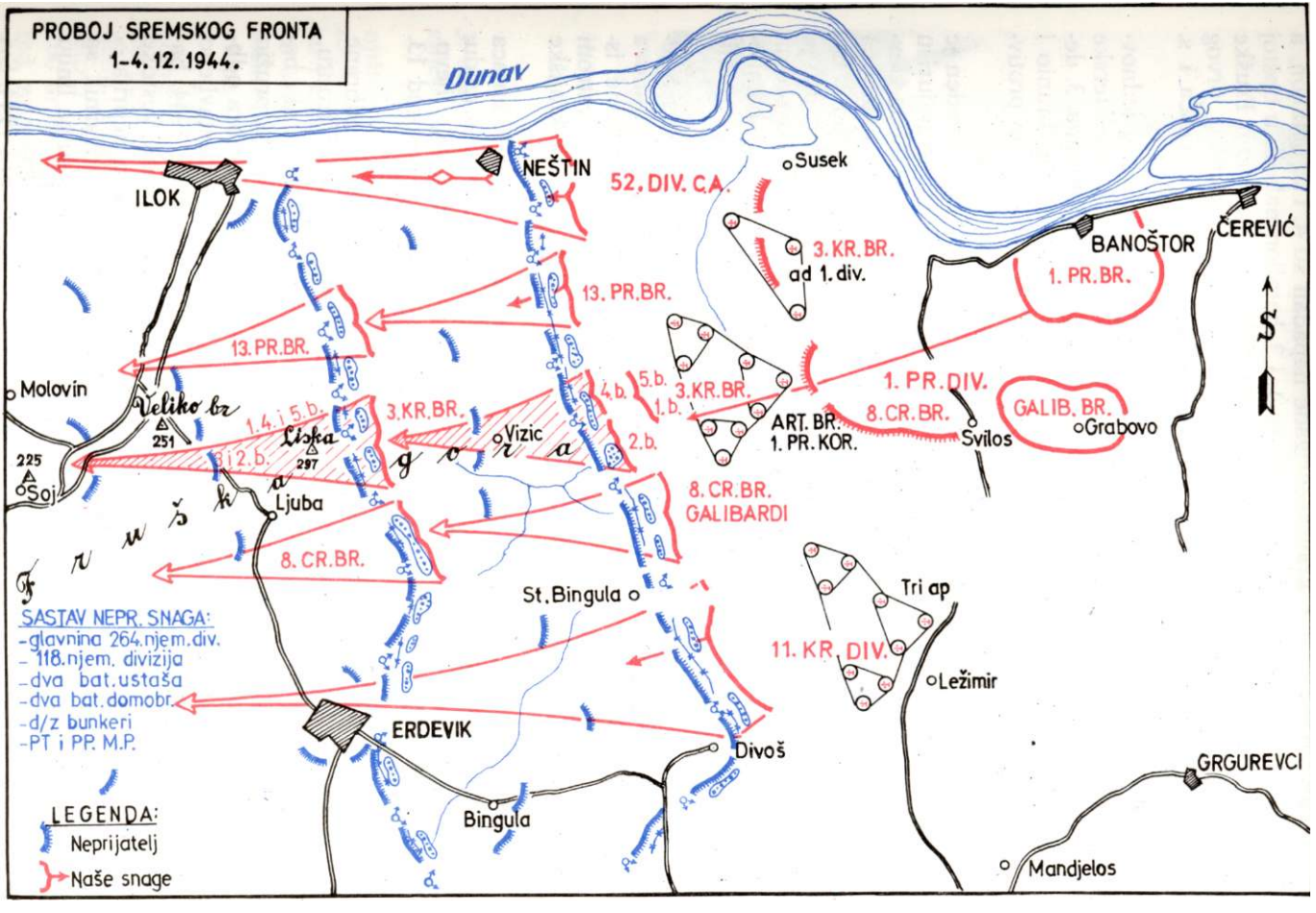
PROBOJ SREMSKOG FRONTA
1-4.12.1944.
Dunav
ILOK
NEŠTIN
52. DIV. C.A.
Susek
3. KR. BR.
ad 1. div.
BANOŠTOR
ČEREVIĆ
1. PR. BR.
13. PR. BR.
13. PR. BR.
Molovin
Veliko br
251
1. 4. i 5. b.
Liska
297
3. KR. BR.
Vizic
4. b.
5. b.
1. b.
3. KR. BR.
1. PR. DIV.
8. CR. BR.
GALIB. BR.
Grabovo
ART. BR.
1. PR. KOR.
Svilos
225
Soj
3. i 2. b.
Ljuba
2. b.
8. CR. BR.
GALIBARDI
8. CR. BR.
St. Bingula
Tri ap
11. KR. DIV.
Ležimir
SASTAV NEPR. SNAGA:
-glavnina 264. njem. div.
- 118. njem. divizija
-dva bat. ustaša
-dva bat. domobr.
-d/z bunkeri
-PT i PP. M.P.
ERDEVIK
Divoš
GRGUREVCI
Bingula
Mandjelos
LEGENDA:
Neprijatelj
Naše snage

probiju odbranu neprijatelja, nisu uspjeli. Nijemci su privukli svježe snage iz rezerve i, uz podršku tenkova, izvršili nekoliko energičnih protivnapada. Pojedini odsjeci fronta prelazili su po nekoliko puta iz ruku u ruke. U takvoj situaciji u borbu su ubačena i tri bataljona 1. proleterske brigade. Jednovremeno Nijemci su pružali žilav otpor i na pravcu Ilok - Sotin, gdje su napadale jedinice 52. divizije Crvene armije. Nisu bolje prošle ni ostale jedinice 1. proleterskog korpusa. Zadržane su snažnim otporom na dostignutoj liniji.

Neprijatelj je pružao žilav otpor. Međutim, u ponovljenom napadu, uz snažnu podršku sovjetske avijacije i tenkova i dejstva artiljerije, sve jedinice 1. proleterskog korpusa produžile su nastupanje i do kraja 6. decembra ovladale linijom Mohovo, Lovaš - Berkasovo - Pećinci - Erdevik. Takav uspjeh postignut je, pored ostalog, i zato što je noću 3/4. decembra iskrcan kombinovani desant sastava: samostalni bataljon mornaričke pješadije, dijelovi 1. gardijskog utvrđenog rejona - oko 1.200 vojnika Crvene armije i 3. brigada 36. divizije NOVJ - na desnu obalu Dunava i, poslije žestoke borbe - zauzeli sela Opatovac i Mohovo.[841]

Opšti napad jedinica 1. proleterske divizije i susednih jedinica na dobro utvrđene njemačke položaje počeo je u 3 časa 7. decembra u rejonu Šid - Berkasovo - Erdevik. Koncentričnim napadom, uz snažnu podršku avijacije, artiljerije i tenkova, 1. proleterska, 3. krajiška i 13. proleterska brigada 1. proleterske divizije slomile su otpor neprijatelja i, poslije jednočasovne borbe, zauzele Tovarnik. Jednovremeno, 21. divizija zauzela je Erdevik. Zatim su sve jedinice produžile napad. Goneći neprijatelja, 3. krajiška proleterska brigada oslobodila je Ilaču i Šidske Banovce.[842]

Bez obzira što su Nijemci pružali snažan otpor i protivnapadima pokušavali zadržati dalji prodor naših snaga, sve jedinice su nastavile gonjenje i prodrle na dubinu oko 25 kilometara, i uz velike gubitke ovladale selima Opatovac, Mikluševci, Tompojevci, Šidski Banovci, Đeletovci i do kraja 8. decembra, izbile na liniju ispred sela Sotin - Negoslavci - Berak - Đeletovci - Komletinci - Otok, ispred kojih se protezao dobro utvrđen prednji kraj drugog pojasa utvrđene zone njemačke odbrane, koji su Nijemci branili uz velike gubitke i po svaku cijenu.

Poslije zauzimanja Tovarnika, 3. krajiška proleterska brigada je oko 16 časova 9. decembra 1944. krenula iz rejona s. Ilača i Šidski Banovci za Berak. Cim je stigla, zajedno sa ostalim jedinicama 1. proleterske divizije otpočela je napad na dobro utvrđenu liniju i organizovanu njemačku odbranu. Na odsjeku Brigade prvo su u borbu uvedena dva bataljona, koji su dočekani ubitačnom mitraljeskom i minobacačkom vatrom. Iako su bili ovladali prvom linijom odbrane, bataljoni su bili prisiljeni da se povuku na polazne položaje.

[841] Zbornik II, knj. 14, dok. 474, napomena br. 3. i Zbornik I, knj. 10. dok. 145. Operacijski dnevnik 36. divizije.

[842] U takvoj situaciji komandant Jugoistoka Vajks, izdao je komandi grupe armija »E« naređenje da preko Bijeljine i Brčkog ubrza pokret jedinica 34. armijskog korpusa. General Kibler naredio je da se dijelovi 1. brdske divizije, koji su se nalazili na frontu južno od Save, hitno prebace na Sremski front. Već 7. decembra u borbi kod Berkasova stigao je bataljon 99. brdskog puka te divizije, ojačan sa 10 tenkova (Hronika *Sremski front,* str. 107-109).

Poslije kratkog zatišja napad je obnovljen. U borbu je uveden još jedan bataljon. Razvila se vrlo žestoka borba, koja je trajala sve do pola noći. Nijemci su se grčevito branili. Smjenjivali su se obostrani napadi i protivnapadi, a pojedini dijelovi rovova po nekoliko puta su prelazili iz ruke u ruku. Bez obzira na vrlo snažnu podršku minobacača i artiljerije, napad ni ovoga puta nije uspio. Neprijatelj je izvršio snažan protivnapad i, uz podršku tenkova, odbacio naše bataljone na polazne položaje. Za vrijeme borbe naša artiljerija i minobacači porušili su veći broj tvrdih kuća u selu iz kojih su Nijemci pružali snažan otpor. Te večeri nije uspio ni napad susjednih brigada na dobro utvrđenu liniju neprijatelja, tako da su se sve brigade povukle na polazne položaje.

Jedanaestog decembra 1944. položaje 3. krajiške proleterske brigade preuzela je Italijanska brigada 1. divizije, koja se nalazila u rezervi, a jedinice 3. krajiške, po naređenju Štaba 1. proleterske divizije, povučene su u rejon sela Ilača i Šidski Banovci u divizijsku rezervu.

*

U vremenu od 4. do 11. decembra 1944. samo na odsjeku fronta 3. krajiške proleterske brigade ubijeno je 653, a zarobljeno 323 njemačka vojnika i oficira, dok je veći broj ranjen. Zaplijenjena su: 4 topa, 10 minobacača, 15 puškomitraljeza »šarac«, 168 pušaka, 3 kamiona, 36 pištolja, 1 motocikl, 7 strojnica, 10 konjskih kola sa zapregom i veće količine municije i drugog ratnog materijala. Uništen je 1 top, 8 minobacača, 1 kamion i veće količine pješadijskog naoružanja i opreme.

Gubici Brigade za to vrijeme bili su 96 poginulih i 361 ranjen, među kojima i komandant 2. bataljona Đuran Kovačević i komandant 5. bataljona Mile Latinović, koji je nešto kasnije umro od zadobijenih rana.[843]

Pošto su jedinice 1. proleterske i 21. divizije izbile ispred s. Neloslavci, Berak, Orolik, Đeletovci, Komletinci, Glavni štab NOV i POJ Vojvodine, i komanda 68. korpusa Crvene armije odlučili su da noću 7/8. decembra prebace na desnu obalu Dunava kombinovani odred sastava 305. bataljon mornaričke pješadije, 8. samostalni mitraljeski bataljon 1. gardijskog utvrđenog rejona Crvene armije, i 5. brigadu 36. divizije NOVJ, jačine oko 2.000 boraca, sa zadatkom da olakšaju nastupanje jedinica 1. proleterskog korpusa, posebno na pravcu Sotin - Vukovar. Druga brigada riječnih brodova Dunavske flotile Crvene armije uspješno je prevezla nekoliko talasa.U žestokoj borbi 8. decembra, odred je osvojio mostobran između Fabrike obuće u Borovu, a u Vukovaru do ušća r. Vuke u Dunav, dužine oko 300 i dubine oko 350 metara. Da bi spriječili proširivanje mostobrana, Nijemci su u borbu ubacili rezerve koje su držali u Sremu, a dio snaga 9. decembra 1944. pristigao je u Vukovar sa fronta na Drini. U toku 8. i 9. decembra na cijelom frontu vođene su vrlo žestoke borbe ručnim bombama i prsa u prsa, uz obostrane velike gubitke. Pošto su Nijemci čvrsto držali Sremski front na liniji Sotin - Orolik - Otok, a u borbi protiv desanta grupisali jake snage,

[843] A VII, k. 714, br. reg. 30/2-3. Izvještaj Štaba 3. krajiške brigade od 13. decembra 1944.

Štab 3. ukrajinskog fronta Crvene armije odobrio je da se odred povuče na lijevu obalu Dunava noću 9/10. decembra.[844]

Da bi pojačao snage na pravcu glavnog udara, Štab 1. proleterskog korpusa uveo je u borbu i 5. krajišku diviziju - 1, 21. i 4. brigadu na pravcu Ilača - Šidski Banovci - Orolik. U prvom naletu sve brigade postigle su izvjesne uspjehe, ali su upornom odbranom Nijemaca i ubacivanjem rezervi bile prisiljene da se, 11. decembra, povuku na polazne položaje, uz obostrane velike gubitke.

U toku posljednjih nekoliko dana borbi, štabovi jedinica i obavještajni organi prikupili su dragocjene podatke o jačini i rasporedu njemačkih snaga, organizaciji njihove odbrane i stepenu utvrđenja na liniji Sotin - Orolik - Otok. Ustanovljeno je, da je sva veća mjesta pretvorio u snažne otporne tačke iza teško prohodnog močvarnog zemljišta, ispred kojih je izgradio protivtenkovske rovove, protivtenkovska i protivpješadijska minska polja i više linija rovova povezanih sa saobraćajnicama i bodljikavom žicom u nekoliko redova. Radove u toj zoni Nijemci su otpočeli još prije početka beogradske operacije.

Da bi parirali neprijatelju, štabovi 1. proleterskog korpusa NOVJ i 68. korpus Crvene armije, odlučili su u međuvremenu da koncentrišu glavne snage i sredstva na odsjeku Sotin - željeznička stanica Grabovo, i probiju odbranu Nijemaca a zatim napadom na frontu od Sotina do Otoke zauzmu Vukovar i Vinkovce i prenesu operacije u istočnu Slavoniju.[845]

Prva proleterska divizija dobila je zadatak da nastupa pravcem: s. Negoslavci - s. Petrovci - s. Stari i Novi Jankovci, a potom da razvije uspjeh prema Vinkovcima. Desno od 1. divizije napadala je 5. krajiška divizija opštim pravcem pustara Ovčara - Jankovićev salaš - Trešnjak (tt 103), sa zadatkom da dijelom snaga, u sadejstvu sa jedinicama Crvene armije oslobodi Vukovar, a glavnim snagama nastupa pravcem s. Bogdanovci, s. Martinci - s. Nuštar - Vinkovci. Napad je bio predviđen za 14. decembar 1944. u 8 časova.[846]

Do početka napada naših snaga njemačka 118. divizija konsolidovala je svoju odbranu. Likvidiranjem vukovarskog mostobrana i ohrab-

[844] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 145, Hronika *Sremski front,* str. 114-121. Operacijski dnevnik 36. divizije i Zbornik, tom 12/4, dok. 182. Izvještaj korpusne grupe »Kibler«.

[845] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 131. Zapovjest Štaba 1. proleterskog korpusa od 12. decembra 1944.

[846] Jačina i raspored borbenih grupa u sastavu njemačke 118. divizije neposredno pred napad bio je: borbena grupa »Tarner« jačine do dva pješadijska puka, do puka artiljerije, sa dvadesetak tenkova i samohodnih oruđa, držala je položaje od Sotina do željezničke stanice Grabovo; borbena grupa »Cimerman« jačine oko 4 bataljona, na odsjeku Berak sa težištem duž željezničke pruge ka Negoslavcima. Borbena grupa »Lindenblat«, jačine 3 bataljona, branila Orolik; borbena grupa »Erdman« od Orolika do Bosuta, jačine 6 bataljona i jednog inžinjerijskog bataljona; borbena grupa »Erzele«, jačine 3 bataljona, branila je rejon Otok - Prevlaka. U rezervi 118. divizije nalazili su se 18. brdski SS policijski puk, 288. landenšicen bataljon, 118. bataljon za vezu, 118. dopunski bataljon i 522. inžinjerijska četa. U sastavu 118. divizije bilo je oko 20.000 vojnika, 150 topova, oko 20 tenkova i samohodnih oruđa. U rezervi korpusne grupe nalazili su se dijelovi 191. jurišne topovske brigade i 202. tenkovskog bataljona, sa preko 30 tenkova i samohodnih oruđa, i druge njemačke jedinice za opsluživanje.

Od ustaško-domobranskih snaga na Sremskom frontu nalazile su se 3. i dijelovi 12. i 14. domobransko-ustaške divizije. Tada se u odbrani Sremskog fronta nalazilo oko 40.000 vojnika (Hronika »Sremski front«, n.d. str. 122-125).

ren zaustavljanjem jedinica 1. proleterskog korpusa na *zelenoj liniji,* komandant 118. divizije tražio je od potčinjenih komandi i jedinica maksimalno zalaganje u odbrani dodjeljenih položaja. U sastavu te divizije, pored njenih matičnih jedinica, nalazili su se i dijelovi 264. pješadijske, 1. brdske, 11. vazduhoplovne poljske i 117. lovačke divizije, kao i dijelovi 5. SS i 9. brdskog armijskog korpusa, koji su pristizali iz doline Drine.

Brojne i raznorodne jedinice grupe armija »E«, koje su se povlačile preko Sandžaka, Crne Gore i Bosne trpile su u to vrijeme velike gubitke u borbama protiv NOVJ, i nisu mogle biti upotrebljene u borbama protiv Crvene armije u Mađarskoj, kako je to planirala njemačka Vrhovna komanda.

*

Snažna artiljerijska priprema iz oko 200 artiljerijskih oruđa na sektoru 1. proleterske i 5. krajiške divizije počela je 14. decembra u 7,20 časova. Juriš pješadije određen je tačno u 8 časova. Istovremeno, sovjetska avijacija podržavala je jedinice u napadu i bombardovala živu silu i neprijateljeve objekte u Vinkovcima, Privlači, Otoci i Brčkom, i željezničku prugu Brčko - Vinkovci.

U prvom naletu jedinice 1. proleterske divizije: 1. proleterska, 13. proleterska i 8. crnogorska, koje su se nalazile u prvom ešelonu, postigle su početne rezultate, probile odbranu neprijatelja u rejonu željeznička stanica Grabovo, ali su, u daljem nastupanju, zadržane vrlo jakom minobacačkom i mitraljeskom vatrom na liniji Batine i Selišta. Svi pokušaji da prodru u dubinu, osujećeni su vrlo snažnim protivnapadima Nijemaca. I jedinice 5. divizije i 68. korpusa Crvene armije postigle su početne rezultate i na nekoliko mjesta probile odbranu neprijatelja, ali, i pored početnih uspjeha, izvanredne hrabrosti i zalaganja cjelokupnog boračkog i starješinskog kadra, jedinice 1. proleterske i 5. krajiške divizije nisu uspjele da probiju glavni pojas njemačke odbrane. Noću 14/15. decembra 1. i 5. divizija obnovile su napad a, 15. decembra, u 14,30 časova, još jedan, ali bez vidnijih rezultata. I jedna i druga strana pretrpile su velike gubitke. Izvlačenje teških ranjenika preko močvara i po raskvašenom zemljištu, pod ubitačnom vatrom Nijemaca, predstavljalo je posebno herojstvo. U toj borbi samo 1. proleterska brigada imala je preko 150 boraca izbačenih iz stroja.[847]

Treća krajiška proleterska brigada nalazila se u rezervi Štaba 1. proleterske divizije i kretala se za prvim ešelonom u gotovosti za uvođenje u borbu i proširenje uspjeha. Pošto je izbila u visinu s. Negoslavci, tu je i zadržana, i utvrđivala se na drugoj borbenoj liniji.

Na kraju 15. decembra sve jedinice 1. proleterske i 5. krajiške divizije prešle su u odbranu i otpočele s utvrđivanjem na dostignutoj liniji. Štab 1. proleterskog korpusa izvjestio je 16. decembra Vrhovni štab da naše i sovjetske jedinice, i pored upornih i dobro organizovanih napada, nisu uspjele probiti odbrambenu zonu neprijatelja. Procjenio je

[847] Operacijski dnevnik 1. proleterske divizije, A VII, k. 112, f. 4, dok. 19.

da je za njen proboj potrebna mnogo jača podrška artiljerije, tenkova i avijacije.[848]

I pored toga Vrhovni štab je naredio da se izvrši novi napad na utvrđenu zonu neprijatelja, da bi se zauzeo širi rejon Vinkovaca.

Napad je počeo 22. decembra, a u njemu su, pored jedinica 1. proleterskog korpusa, učestvovale i 3. i 8. divizija bugarske 1. armije, koje su pristigle na Sremski front, od 17. do 22. decembra 1944. One su na osnovu sporazuma Vrhovnog štaba NOVJ i Štaba 3. ukrajinskog fronta preuzele dio Sremskog fronta od Sotina do Orolika.

Šezdeset osmi korpus Crvene armije prebačen je u Mađarsku a bugarska 1. armija bila je potčinjena komandi 3. ukrajinskog fronta i dobila zadatak da izvrši proboj njemačkog fronta i ovlada linijom Vukovar - Vinkovci. Prvi proleterski korpus dobio je zadatak da izvrši proboj utvrđene sremske zone na odsjeku Privlaka - Otok i, u sadejstvu sa bugarskim snagama, oslobodi Vinkovce.

Odlaskom jedinica Crvene armije 1. proleterski korpus ostao je bez snažne podrške sovjetske artiljerije i tenkova, tako da su na dijelu njegovog fronta ostali samo po jedan artiljerijski divizion 1, 5. i 11. divizije i jedan divizion Prve jugoslovenske brigade, formirane u SSSR-u.

U međuvremenu su Nijemci izvršili smjenu i pregrupaciju svojih jedinica i štabova. Na Sremski front pristigla je popunjena 117. lovačka divizija i smjenila je 118. lovačku diviziju, koja je preuzela dio fronta na r. Dravi. Komandu nad njemačkim snagama na Drini, u Sremu i na Dravi, preuzela je komanda 34. armijskog korpusa.[849]

Štab 1. proleterskog korpusa odredio je za proboj neprijateljeve odbrane na odsjeku od Otoka do Privlake 5. i 21. diviziju, sa zadatkom da razbiju neprijatelja, ovladaju linijom Privlaka - Jankovci - Petrovci, a zatim da prodiru prema Vinkovcima. Lijevo od 5. i 21. divizije napadala je 11. krajiška divizija i Konjička brigada. Prva proleterska divizija zadržana je u drugom ešelonu u gotovosti da proširi uspjeh 5. i 21. divizije. Napad je počeo u predviđeno vrijeme.

Međutim, i pored dobro isplaniranog i solidno pripremljenog napada od štabova i jedinica, nije uspio napad 1. proleterskog korpusa.

Nije, takođe, uspio ni napad bugarskih divizija. Na svim odsjecima utvrđene zone od Sotina do Otoka neprijatelj je pružao vrlo žilav otpor. Pravovremeno je prikupljao rezerve i vršio energične protivnapade na ugroženim pravcima. U pomoć su mu pristizale i svježe snage, koje su se iz Bosne prebacivale preko Save i odmah ubacivale u borbu. Sem toga vrijeme je bilo vrlo hladno i padao je slab snijeg, praćen jakim mrazom, što je išlo u prilog neprijatelju. On se branio iz unapred pri-

[848] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 156, str. 552.

[849] Pod komandom njemačkog 34. armijskog korpusa nalazile su se ove jedinice: 7. SS divizija »Princ Eugen«, na Drini od Zvornika isključno i na sjeveru, zaključno sa Vrbanjom; 117. lovačka divizija na odbrambenoj zoni u Sremu od Otoka i Sotina do Vukovara; 11. vazduhoplovna divizija na frontu Dunav - Drava do Valpova; 118. lovačka divizija lijevo na Dravi do ušća potoka Bresnica; divizija »Stefan« u pozadini fronta Korpusa, angažovana u borbi protiv 5. korpusa NOVJ u Slavoniji. Prema zapovjesti komandanta 34. armijskog korpusa, generala avijacije Helmuta Felmija (Helmuth Felmy), 117. lovaka divizija je bila namjenjena za ofanzivna dejstva sa zadatkom da front u Sremu pomjeri na jugoistok. Kao prvi cilj trebalo je da zauzme Komletince. Zbornik, tom 12, knj. 4, dok. 185, Zapovjest Komande 34. armijskog korpusa od 21. 12. 1944.

premljenih čvorova odbrane, bunkera, tvrdih zgrada, rovova i skloništa, a naši borci napadali su na ravničastom terenu, sa vrlo slabom odećom i dotrajalom obućom, što je znatno uticalo na ishod borbe. U takvim uslovima i pod ubitačnom vatrom protivnika, bilo je otežano zbrinjavanje ranjenika, posebno teških.

U toku 23, 24. i 25. decembra jedinice 1. proleterskog korpusa vodile su vrlo žestoke borbe sa naizmeničnim uspjesima i izvjesnim rezultatima. Redali su se napadi i protivnapadi, a borba često vodena prsa u prsa. Svi pokušaji da jedinice 1. korpusa probiju odbranu neprijatelja i prodru prema Vinkovcima, ostali su i ovoga puta bez uspjeha.

U četvorodnevnim borbama od 22. do 25. decembra, samo 5. krajiška divizija, imala je 392 poginula i 1.078 ranjenih boraca. Zaplijenjena su 22 puškomitraljeza »šarac«, 2 teška mitraljeza, 32 puške, 8 automata, 6 pištolja, 100 ručnih bombi i 10.000 metaka. Uništen je jedan tenk, a jedan oštećen. Divizija je izgubila 44 puškomitraljeza, 78 pušaka, 5 protivtenkovskih pušaka, 59 automata, 2 teška mitraljeza, 25 pištolja, 1 protivtenkovski top 45 mm, a oštećena su 2 protivtenkovska topa 45 mm.[850]

Približne gubitke pretrpila je i 21. divizija.[851]

Ovo je bila jedna od najtežih borbi na Sremskom frontu. I pored primjernog zalaganja, hrabrosti i požrtvovanja komandi štabova jedinica i boraca da izvrše postavljeni zadatak, to im nije uspjelo. Neprijatelj je bio brojno i tehnički jači, dobro organizovan i do kraja uporan, što mu je omogućilo da sačuva postojeći sistem odbrane na dostignutoj liniji. Pored brojne i tehničke nadmoćnosti, okosnicu njegove odbrane sačinjavali su vrlo česti, smjeli i dobro organizovani protivnapadi na ugroženim pravcima.

Na drugoj, pak, strani, nedovoljno obučeni u rukovanju oružjem i bez potrebnog ratnog iskustva, naši mladi borci, puni poleta i željni uspjeha, ginuli su i ranjavani u velikom broju. U želji da im svojim primjerom uliju samopouzdanje i da ih vode iz borbe u borbu, iz okršaja u okršaj, izginuo je ili ranjen srazmjerno veliki broj starih boraca i iskusnih ratnika, komandira vodova, političkih delegata, članova komandi četa i štabova bataljona.

Od 12. do 28. decembra 1944. dok su jedinice 1. proleterskog korpusa vodile borbu, 3. krajiška proleterska brigada nalazila se u rezervi Štaba 1. proleterske divizije, prvo u s. Tompojevcima, zatim u s. Mikluševcima, Nijemcima i Ađaševcima.

Ovaj period iskorišćen je do maksimuma za organizaciono sređivanje jedinica, vojnostručnu i političku nastavu i politički rad sa narodom tih sela. Naročita pažnja posvećena je obuci mladih i neiskusnih boraca. Organizovani su kratki kursevi za starješinski kadar i specijaliste rodova vojske i službi. Redovno su održavani sastanci članova KPJ i SKOJ-a i pojačan idejno-politički rad.

U saradnji sa organima narodne vlasti i omladine, u selima su pripremane priredbe sa kulturno-zabavnim programom na kojima su

[850] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 157. Izvještaj Štaba 5. divizije od 27. decembra 1944. Stabu 1. proleterskog korpusa, i Milutin Morača, Monografija 5. krajiške divizija, str. 313 i 314, VIZ, Beograd, 1984.

[851] Zbornik, tom 1, knj. 10, dok. 170.

učestvovali narod i borci jedinica. Ishrani boraca i njezi ranjenika posvećena je posebna pažnja. Preduzete su sve mjere kako bi se borci snabdjeli boljom odjećom, a posebno obućom, koja je u tadašnjim zimskim uslovima bila potpuno dotrajala. Ukratko, učinjeno je sve da se Brigada što temeljitije pripremi za predstojeća dejstva. Rijetki su primjeri gdje je došlo do tako dobre saradnje između rukovodstva jedinica na jednoj, organa vlasti, društveno-političkih organizacija i naroda na drugoj strani, kao u ovim sremskim selima.[852]

Temeljitom procjenom situacije i poučen dragocjenim iskustvom iz jednomjesečnih borbi, Štab 1. proleterskog korpusa zaključio je da proboj neprijateljeve utvrđene zone Otok - Sotin - Vinkovci nije moguć bez jače podrške avijacije, artiljerije i tenkova. Zato je predložio Vrhovnom štabu da 1. korpus pređe privremeno u odbranu na dostignutoj liniji.

Pošto je prijedlog Štaba 1. proleterskog korpusa usvojen, Korpus je do 2. januara 1945. preuzeo Sremski front u cjelini od Dunava do Save. U međuvremenu su 1. januara 1945. po naredbi Vrhovnog štaba formirane naše tri armije - Prva, Druga i Treća. Štab 1. proleterskog korpusa preimenovan je u Štab 1. armije. U njen sastav ušle su sve jedinice 1. proleterskog korpusa, oko 55.000 boraca.

Ofanzivna dejstva na pravcu s. Komletinci i s. Nijemci

Na dijelu fronta od s. Grabova do r. Bosuta, položaje je organizovala 1. proleterska divizija. Desno od Sotina do Grabova 5. krajiška, a lijevo od 1. proleterske na odsjeku od Bosuta do Otoka, 21. divizija. Jedanaesta divizija zadržana je u rezervi u rejonu Tovarnik - Mala Vašica - Ilinci, dok je Konjička brigada kontrolisala prostor između Bosuta i Save. Jedinice prvog ešelona odmah su pristupile fortifikacijskom utvrđivanju položaja, a jedinice u rezervi intenzivnoj obuci starješina i boraca.

Kratak predah od nekoliko dana iskorišten je za pregrupaciju jedinica, organizaciju odbrane i zbrinjavanje velikog broja ranjenika. Međutim, neprijatelj nije mirovao. Već 3. januara prešao je u protivofanzivu. Njemačka pješadija, uz podršku artiljerije i tenkova, prešla je u napad na dijelu fronta koji je držala 21. divizija da bi otklonila opasnost za željezničku prugu Brčko - Vinkovci, koju su naše jedinice često rušile i ometale saobraćaj, na dijelu južno od Otoka. Napad su izvele jedinice iz sastava borbenih grupa »Burgelajster«, »Ejzele« i borbene grupe 7. SS divizije »Princ Eugen«, jačine oko 10.000 vojnika sa 25 tenkova i samohodnih artiljerijskih oruđa. Glavni udar Nijemci su nanijeli na lijevom krilu 21. divizije od Bosuta prema s. Komletinci, s. Nijemci i Donjem Novom Selu da bi što prije izbili na put između Komletinaca i Nijemaca, a zatim bočnim dejstvom i iz pozadine odsjekli i opkolili glavninu 21. divizije u rejonu Otok - Komletinci - r. Bosut. Na pravcu nastupanja zemljište je bilo zamrzio, a Bosut zaledio, što je omogućavalo upotrebu tenkova, a pješadiji prelaz preko rijeke mimo mostova.

[852] A VII, k. 714, br. reg. 31/2-2. Izvještaj Štaba 3. krajiške brigade za period 12. decembar - 25. 12. 1944.